

I KRONIKA 2021 69

69
2021

KRONIKA

kronika.zzds.si/kronika

IZDAJA ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

<https://zzds.si>

Kronika 2021, letnik 69, številka 1

Odgovorni urednik/ Managing editor:

dr. Miha Preinfalk (Ljubljana)

Tehnična urednica/ Technical editor:

mag. Barbara Šterbenc Svetina (Ljubljana)

Uredniški odbor/ Editorial board:

mag. Sonja Anžič-Kemper (Pforzheim, Nemčija), dr. Aleš Gabrič (Ljubljana),
dr. Stane Granda (Ljubljana), dr. Eva Holz (Ljubljana), dr. Katarina Keber (Ljubljana),
dr. Miha Kosi (Ljubljana), dr. Harald Krahwinkel (Celovec), Irena Lačen Benedičič (Jesenice),
dr. Tomaž Lazar (Ljubljana), dr. Hrvoje Petrić (Zagreb), dr. Vlasta Stavbar (Maribor),
dr. Imre Szilágyi (Budimpešta) in dr. Nadja Terčon (Piran)

Za znanstveno korektnost člankov odgovarjajo avtorji.

© Kronika

Redakcija te številke je bila zaključena:

1. februarja 2021

Naslednja številka izide/ Next issue:

junij/ June 2021

Prevodi povzetkov/ Translations of Summaries:

Manca Gašperšič - angleščina (English)

Lektoriranje/ Language Editor:

Rok Janežič

UDK/ UDC:

Breda Pajsar

Uredništvo in uprava/ Address of the editorial board:

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU / Milko Kos Historical Institute at ZRC SAZU
Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

Letna naročnina/ Annual subscription:

za posameznike/ Individuals 25,00 EUR

za študente in upokojene/ Students and Pensioners 18,00 EUR

za ustanove/ Institutions 30,00 EUR

Izdajatelj/ Publisher:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije

Aškerčeva cesta 2

SI-1000 Ljubljana

Transakcijski račun/ Bank Account:

Zveza zgodovinskih društev Slovenije 02010-0012083935

Sofinancirajo/ Financially supported by:

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije/ Slovenian Research Agency
ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa/ ZRC SAZU, Milko Kos Historical Institute

Računalniški prelom/ Typesetting:

Medit d.o.o.

Tisk/ Printed by:

Fotolito Dolenc d.o.o.

Naklada/ Print run:

320 izvodov/ copies

Revija Kronika je vključena v podatkovno bazo/ Kronika is indexed in:

Scopus; Historical Abstracts, ABC-CLIO; MLA International Bibliography; PubMed; ERIH Plus;
Bibliography of the History of Art.

Na naslovni strani/ Front cover: Heinrich Wettach: Deželni muzej za Kranjsko – Rudolfinum,
okoli 1900, akvarel/ Heinrich Wettach: Carniolan Provincial Museum – Rudolfinum, abt. 1900, watercolour
(NMS GK, inv. št. R-1692)

Na zadnji strani/ Back cover: Risba neuresničenega spomenika Ljubljanskemu kongresu leta 1821/
Drawing of the unrealized monument to the Ljubljana Congress 1821 (SI ZAL LJU 511, t. e. 24, fol. 172)

KAZALO

Razprave

Tanja Gomiršek:	Kmečka skupnost v luči družbeno-socialnih razlik: Šmartno in Imenje v drugi polovici 18. stoletja5
Jernej Kotar:	Ustanovitev Deželnega muzeja v Ljubljani25
Boris Golec:	K podobi Ljubljane po kongresu leta 1821. Stavbe in njihovi lastniki v franciscejskem katastru43
Matic Batič:	»Paradies am Isonzo«. Delovanje Heinricha Moritza Penna (1838–1918) v Gorici.....89
Marija Mojca Peternel:	Baron Markus Jabornegg: (ne)znan koroški obraz.....105
Damjan Hančič:	Vojaška bolnišnica v Kamniku in Mekinjah v času prve svetovne vojne115
Ivan Vogrič:	Anarhistični agitator Franc Vidmar.....131
Vinko Oblak:	Piranski konzorcij za pomorske prevoze Piran (1919–1950)137
Jelka Piškurić:	Ig od leta 1952 do ustanovitve Občine Ljubljana Vič-Rudnik.....155

Gradivo

Kongresni spomenik v Ljubljani (<i>Barbara Žabota</i>)181

Po razstavah

Čast in slava: odlikovanja, medalje, znaki in značke iz zbirk Pokrajinskega muzeja Celje (<i>Damir Žerič</i>).....183

In memoriam

In memoriam Slavica Pavlič 1929–2020 (<i>Branko Šuštar</i>)187
V spomin: prof. dr. Jože Žontar (1932–2020) (<i>Sonja Anžič-Kemper</i>)188

Ocene in poročila

Vinko Skitek: Popis arhivov župnij Dekanije Dravograd-Mežiška dolina (elektronska izdaja)	
Vinko Skitek: Guštanj in Kotlje skozi srednji in zgodnji novi vek (<i>Martin Bele</i>).....	191

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 929Jabornegg M.
913(23):58(234.323.61)

Prejeto: 23. 4. 2020

Marija Mojca Peternel

doc. dr., Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko,
Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: mojca.peternel@guest.arnes.si

Baron Markus Jabornegg: (ne)znan koroški obraz**IZVLEČEK**

Prispevek predstavlja barona Markusa Jabornegga z Javornika in Modrinje vasi (1837–1910), aktivnega člana koroške družbe v drugi polovici 19. stoletja, ki je bil znan tudi zunaj deželnih meja. Njegova dediščina je bogata in obsega tako dosežke z botaničnega področja kot prispevke iz planinskega sveta, zlasti Karavank. Prav slednje in po vsej verjetnosti tudi njegovi predniki ga povezujejo z današnjim slovenskim prostorom.

KLJUČNE BESEDE

baron Markus Jabornegg, 19. stoletje, Koroška, časopisi, planinski svet, botanika

ABSTRACT**BARON MARKUS JABORNEGG: AN (UN)KNOWN CARINTHIAN FACE**

The article presents Baron Markus Jabornegg of Javornik and Modrinje vas (von Gamsenegg und Möderndorf) (1837–1910), a highly active member of the Carinthian society in the second half of the nineteenth century, whose reputation transcended the provincial boundaries. His abundant legacy encompasses both his accomplishments in botany and contributions on the mountain world, especially the Karawanks. The said mountain range and most probably also his ancestors link him to the territory of present-day Slovenia.

KEY WORDS

Baron Markus Jabornegg, nineteenth century, Carinthia, newspapers, mountain world, botany

Uvod

V eni od prejšnjih števil *Kronike* smo v prispevku o prvih planinskih vodnikih na Slovenskem poleg kratke vsebinske analize naredili krajši oris njihovih avtorjev.¹ Tokratni prispevek podrobneje predstavlja enega od njih, in sicer barona Markusa Jabornegga (1837–1910),² ne nazadnje tudi zato, ker je leta 2020 minilo natanko 110 let od njegove smrti. Razlog za pisanje pričujočega prispevka pa ni zgolj ta okrogla obletnica, ampak predvsem baronova pestra zapuščina. Markus Jabornegg je bil namreč v drugi polovici 19. stoletja izredno aktiven član takratnega družbenega življenja na Koroškem. Rezultati njegovih aktivnosti, prizadevanj in raziskovalnega dela so danes ne le prisotni, marveč v strokovnih krogih še vedno veljavni. V predmestju rodne Celovca, v bližini farne cerkve sv. Heme, nanj spominja ulica, poimenovana po njem.

Izvor priimka Jabornegg

Markus Jabornegg je bil koroški baron, čigar priimek je skoraj gotovo izšel iz slovenskega Javornika.³ Pisanje nelatinskih lastnih imen v starih matičnih knjigah (do jožefinske dobe) se je pogosto težko prilagodilo latinski dikciji, pri zapisih pa je mogoče opaziti tudi svojevoljnost pri pisavi. Priimke so ohranili in beležili tako, kakor so jih našli ali, bolje rečeno, slišali med ljudmi, zapise je nemalokdaj vodilo uho, merilo pa je bil posluš. Poskuse prilagoditve latinski pisavi najdemo zlasti pri črkah c, k, s in z; č, š in ž ter b, p, v, w; g in k.⁴ Tako je iz Obad lahko postal Owath, iz Borovnik Borounig, Warounig ali Warounig, iz Bukovnik Wako(u)nig itd.⁵

V 18. stoletju so se s predpisano nemščino v matičnih knjigah pojavile »tudi zavite in zasukane gotske

črke, ki jih je včasih prav težko brati«. Kot v nadaljevanju prispevka o zapisovanju rodbinskih priimkov še ugotavlja Maks Goričar, je bilo beleženje slovenskih priimkov v matičnih knjigah v zgodnjem obdobju, torej v latinskem jeziku, točneje oziroma slovenščini bolj prilagojeno kot pozneje.⁷

Na Slovenskem rodbinsko ime Javornik tudi danes ni tako redko, saj je po pogostosti na 141. mestu, statistična regija, kjer se pojavlja najpogostejše, pa je Koroška.⁸

Rodbina Jabornigg je bila na območju jugovzhodne Koroške in Štajerske znana že pred letom 1500 in je okoli leta 1525 že posedovala znatno posestvo. Plemiški naziv so njeni pripadniki očitno pridobili že pred letom 1574, saj se v fevdnem pismu s 26. junija tega leta oče družine naslavlja z »*edle veste Maximilian Jabornickh von Gamsbsneck*«. ⁹

Različne oblike priimka Javornik je v naslednjem stoletju mogoče najti v kupoprodajnih pogodbah. Da bi se te lahko nanašale na »našo« družino, kaže navedba priimka Jäwohnrig¹⁰ v pogodbi iz leta 1642, ki je tri leta pozneje dobil obliko Jabornigh¹¹ in leta 1684 Jabornegg.¹²

Moški del potomcev se je večinoma posvečal vojaški službi.¹³ To med drugim dokazuje imenik aktivnih vojakov ob prihodu cesarja Leopolda I. (1640–1705) v Celovec, v katerem najdemo ime »*Herr von Jabornickh von Gamsenegg*«. ¹⁴ Prav aktivnosti na vojaškem področju so bile razlog za pridobitev baronskega naziva leta 1667.¹⁵

Kot v spominih na svojega vzornika piše Hans Sabidussi, je Markus Jabornegg v uradnem imenu poleg baronstva imel še dva koroška kraja oziroma gradova, ki so ju nekoč Jaborneggi imeli v lasti – Javornik (Gamsenegg) in Modrinjo vas (Möderndorf). V času

¹ Peternel, Planinski vodniki, str. 227–240.

² Osnovne informacije o življenju koroškega barona smo črpali iz Avstrijskega biografskega leksikona, podrobnosti pa iz obsežnega članka v *Carinthia*. Avtor zapisa je bil botanik in zgodovinar Hans Sabidussi (1864–1941), ki je Jabornegga nasledil na mestu urednika omenjene publikacije (Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 97–114).

³ Heinz Dieter Pohl v prispevku *Slowenische Namen und Wörter aus Kals in Osttirol (Merkujev zbornik, str. 308–309)* ime izpeljuje iz javorja: »*Arnig* (alt *árnik(h)*), urkundlich 1288 *Abernig*, 1307 *Awernichk*, 1501 *Ernighk* u. *Ernickhen*): altslowenisch *avornik (< slawisch *avornik), ursprünglich wohl Hofname, etwa 'Ahorner' zu slawisch (j-)avornъ, slowenisch javor 'Ahorn'. Dieser Name ist der einzige, bei dem die Ausgangsform *avor so stark reduziert erscheint, über *arn-* > *ân-*, sonst haben wir im Deutschen Formen wie *Auernig* (Oberkärnten) oder *Jauernigg* (Steiermark).« O etimologiji krajevnih imen glej tudi delo istega avtorja: *Slawische und slowenische (alpenslawische) Ortsnamen in Österreich* (<http://www.g.uni-klu.ac.at/spw/oefn/name1.htm> (14. 4. 2020)).

⁴ Goričar, Doneski, str. 6–87. O priimkih gl. tudi Bezljaj, *Začasní slovar*, str. 228–229.

⁵ Prav tam, str. 114.

⁶ Prav tam, str. 83.

⁷ Prav tam, str. 83–84.

⁸ <https://www.stat.si/ImenaRojstva/#/names?lastname=Javornik> (9. 11. 2020).

⁹ Hildebrandt, *Der Kärntner Adel*, str. 83; Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 98.

¹⁰ Kupoprodajna pogodba lastnika dvorca Črneče za posest blizu Slovenj Gradca, v kateri je omenjen Janez Jakob Javornik (*Hannss Jacob Jäwohnrigkh*) kot lastnik travnika, ki meji na to posest, in hkrati kot podpisnik te pogodbe (<http://www.siranet.si/detail.aspx?ID=554899> (13. 4. 2020)).

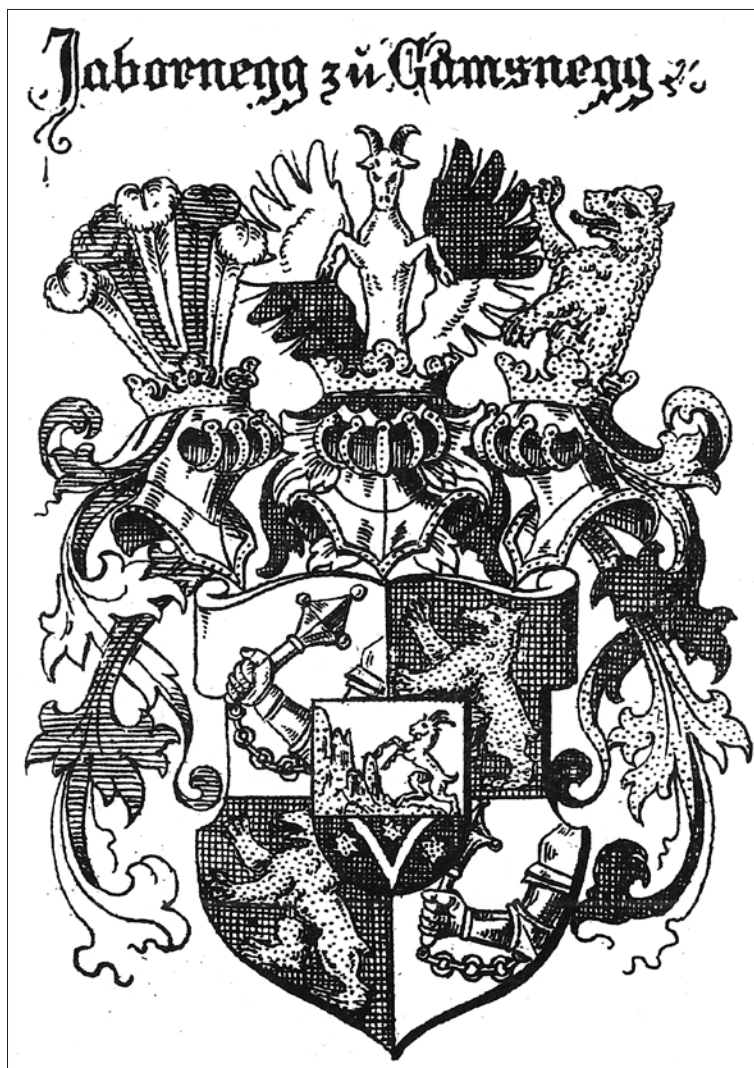
¹¹ Kupoprodajna pogodba v kraju Legen pri Slovenj Gradcu, s katero Janez Jakob Javornik z Javornika in Doba (*Jabornighk zum Gamsenegg und Aich*) od Janeza Davida Leysserja z Legna in Valdeka kupi hube pri Kotljah (https://www.monasterium.net/mom/AT-KLA/AUR/AT-KLA_418-B-A_4106_St/charter?q=jabornegg (13. 4. 2020)).

¹² Kupoprodajna pogodba iz leta 1684, s katero Janez Jurij Jabornegg prodaja gradič Dob (pri Ravnah) (https://www.monasterium.net/mom/AT-KLA/AUR/AT-KLA_418-B-A_4123_St/charter?q=jabornegg (11. 11. 2020)). O tem gl. tudi Jakič, *Gradovi*, str. 112.

¹³ Frank, *Standeserhebungen und Gnadenakte*, 2, str. 256; Hildebrandt, *Der Kärntner Adel*, str. 83–84.

¹⁴ Na seznamu je datum 20. september 1660 (Ottenfels, Land Carnerische Huldigung, str. 3).

¹⁵ Hildebrandt, *Der Kärntner Adel*, str. 84.

Grb baronov Jabornegg (Hildebrandt, *Der Kärntner Adel*, Taf. 7)

Markusa Jabornegga sta vas Javornik (Gamsenegg) in istoimenska graščina spadali v okrajno glavarstvo Velikovec in sodni okraj Pliberk.¹⁶ V vasi je bilo leta 1890 15 hiš, v katerih je živelo 131 ljudi. V skupno število je bilo zajetih tudi 39 prebivalcev petih hiš, ki so spadale h gradu. Od 170 tam živečih ljudi jih je po zapisanih podatkih kar 141 govorilo slovensko in le 26 nemško. Zanimivo, da je med njimi živel en evangeličan, ostali prebivalci so bili katoličani.¹⁷ Drugo ime v naslovu je Modrinja vas (Möderndorf), ki je spadala v okrajno glavarstvo Celovec-okolica. Vas je po podatkih imenika za Koroško iz leta 1890 štela 10 hiš in 53 prebivalcev katoliške vere, od katerih pa glede na zapis nihče ni govoril slovensko.¹⁸

Življenje Markusa Jabornegga

Na katere vire se je Sabidussi, Jaborneggov učenec in naslednik njegovih številnih funkcij, opiral pri pisanju življenjepisa svojega učitelja, ni znano. Matična knjiga za faro v severnem delu mesta, Celovec - St. Egid, razkrije, da se je Markus rodil v Celovcu 17. marca 1837 in ob krstu dobil še ime Joseph.¹⁹ Oče, tudi Markus, je bil deželni uradnik, mati Johanna Nepomucena, roj. Detela, pa je bila hči celovskega uradnika (kanclista).²⁰ Verjetno gre za Jožefa Detelo, ki je v seznamu darovalcev knjig knjižnici Zgodovinskega društva za Koroško označen kot *stanovski uradnik*.²¹ Morda se je mladi Markus za botaniko

¹⁶ *Special Orts-Repertorium von Kärnten*, str. 78. O gradu gl. tudi Jakič, *Gradovi*, str. 112.

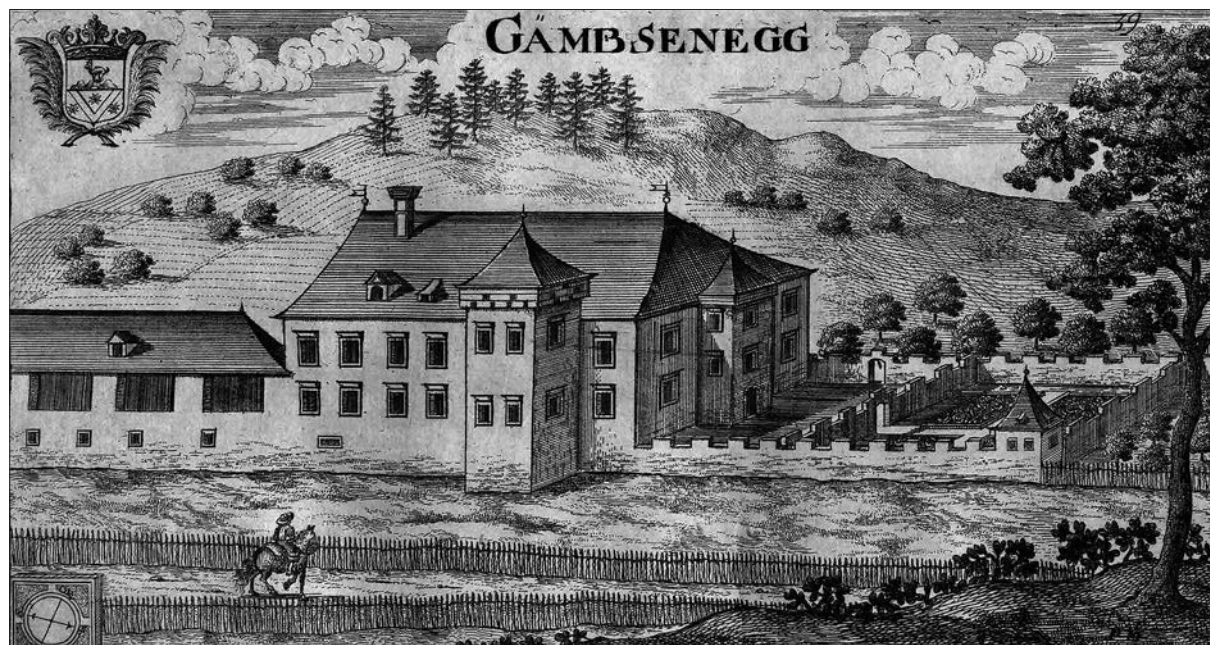
¹⁷ Prav tam.

¹⁸ *Special Orts-Repertorium von Kärnten*, str. 24. O gradu gl. tudi Ginhart in Bacher, *Kärnten*, str. 412.

¹⁹ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 98; gl. tudi https://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/gurk/klagenfurt-st-egid/K15_014-1/?pg=91 (10. 11. 2020).

²⁰ *Provinzial-Handbuch*, str. 161.

²¹ *Carinthia* 2, 1847, str. 98–99, »Wirken des historischen Vereins für Kärnten«.

Dvorec Javornik (Valvasor, Topographia Archiducatus Carinthiae modernae, str. 83).

navdušil prav pri dedu po materini strani, kajti ena izmed darovanih knjig je bila biografija še danes priznanega avstrijskega botanika in mineraloga, jezuita barona Franza Xaverja Wulfna (1728–1805).

Markusu so po tradiciji namenili vojaško službo, saj se je po končani osnovni šoli in gimnaziji v Celovcu vpisal na dunajski Theresianum, na tradicionalno vojaško izobraževalno ustanovo, ki so jo obiskovale številne slavne osebnosti, od katerih naj omenimo zgolj Jožefa Radetzkega (1766–1858) in Josipa Jelačiča (1801–1859).²² Kljub vojaški naravi akademije se je Jabornegg prav tam navdušil za botaniko, za kar je bil zaslužen tamkajšnji diakon Karl Mürle. Kadet Jabornegg je bil septembra 1853 dodeljen 22. pehotnemu regimentu grofa Franza von Wimpffena v Bratislavi, pod poveljstvo konjeniškega stotnika Wilhelma Augusta Schnellerja (1807–1886), ki je bil tudi ljubiteljski botanik.²³ V času krimske vojne (1853–1856) je služil na območju Karpatske, zatem pa ga je vojaška pot vodila v Galicijo in nato ponovno na Ogrsko, kjer se je osebno spoznal in spoprijateljil z znanim madžarskim floristom in zbirateljem Aurelijem Wilhelmom Scherfelom (1835–1895), ki je kot lekarnar deloval v kraju Veľká na današnjem Slovaškem.²⁴ V Prešovu (današnja Slovaška) je Jabornegg leta 1855 spoznal znanega madžarskega profesorja Friedricha Hazslinskega (1818–1896) in imel tudi sicer stike s številnimi botaniki tistega časa. V istem letu je zbolel za tifusom. Po dolgem okrevanju, med

katerim je obiskoval tudi svet Karavank, so ga ponovno vpoklicali v vojaško službo, tokrat v Gradec. Tam se je srečal z majorjem Josefom Aichingerjem pl. Aichenhaynom (1789–1870), avtorjem dunajskega botaničnega vodnika, in z vitezo Josefom Claudiusom Pittonijem pl. Dannenfeldtom (1797–1878), ki je bil član prvega predsedstva prirodoslovnega muzeja v Celovcu.²⁵ Znano je, da se je Jabornegg na vseh vojaških pohodih precej zanimal za rastlinski svet, preučeval tamkajšnjo naravo in zbiral rastline.²⁶

Glede na težke razmere v vojski in glede na njegovo šibko zdravje se je, tudi na prigovarjanje nadrejenih, moral sprijazniti z opustitvijo vojaškega poklica. S 1. januarjem 1859 je tako stopil v službo pri koroškem Uradu za izdajo in sprejem uradne pošte (*Ständische Expedit- und Registratursdirektion*) v Celovcu.²⁷

V zakonu s Pio Leopold, hčerko prokurista tovarne J. Rainer,²⁸ so se mu rodili štirje otroci, za katere je po ženini smrti leta 1895 v hiši št. 30 na Starem trgu v Celovcu skrbel sam.²⁹ V Jaborneggovem sicer precej uspešnem življenju se je zgodilo tudi nekaj žalostnih dogodkov, med katerimi je gotovo na prvem mestu očetova smrt leta 1870.³⁰

²⁵ Drescher, Splitter, str. 53.

²⁶ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 102.

²⁷ Prav tam, str. 99–100.

²⁸ Gre za podjetje, ki ga je leta 1811 ustanovil trgovec Johann Rainer (1782–1859) (*Kärntens gewerbliche Wirtschaft*, str. 233; gl. tudi *Katalog der allgemeinen deutschen Industrie-Ausstellung zu München im Jahre 1854*, str. 133).

²⁹ https://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/gurk/klagenfurt-st-egid/K15_078-1/?pg=119 (5. 4. 2020); Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 105; *Kärntner Zeitung*, 11. 7. 1895, str. 625.

³⁰ *Klagenfurter Zeitung*, 28. 10. 1870, str. 1618.

²² Guglia, *Das Theresianum in Wien*.

²³ https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Schneller_August_1807_1886.xml (1. 4. 2020).

²⁴ https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_S/Scherfel_Aurelius-Wilhelm_1835_1895.xml (1. 4. 2020).

Leta 1905 se je Jabornegg sicer upokojil, je pa delo pomožnega nižjega konceptnega uradnika opravljal do leta 1909,³¹ kar je bil razlog za prispevek v delavskem časopisu *Arbeiterwille*. Med vsemi časopisnimi novicami o Jaborneggu je bil to edini negativni zapis o njem. Neznani pisec mu je namreč očital, da kljub visoki pokojnini (5800 kron), ki jo dobiva že dve leti, ne more opustiti služjenja deželi, ki mu za to delo mesečno plačuje še dodatnih 150 kron. Razloga, zakaj Jabornegg ne preneha s službovanjem, ne gre iskati v denarni stiski, ampak v bojazni, da delovanje deželne vlade brez njega ne bi bilo več kvalitetno. Jaborneggu je pisec članka nadalje oponesel, da jemlje kruh iz ust številnim brezposelnim, saj bi 150 kron zagotovo bolj prišlo prav nekemu, ki nima stalnega dotoka denarja. Avtor je baronu ironično svetoval, naj morebitni strah pred brezdeljem, ki bi utegnil škodovati njegovemu *duhovnemu* razvoju, premaguje z delom na botaničnem področju. Zapis se izpoje v pozivu deželnemu predsedniku grofu Zenu Goëssu (1846–1911), ki bo zaradi svojega čuta za humanost in pravičnost to službo v prihodnje zagotovo dodelil komu drugemu.³²

Ob zapisanem bi lahko domnevali, da se je Jabornegg zavedal pomena svojega dela in znanja, a je pri tem, morda tudi v (pre)veliki želji, da bi še naprej ostal aktiven član koroške družbe, malce pretiraval.

Markus Jabornegg je bil po oceni svojega biografa premišljen, preudaren in zanesljiv, človek svobodne in prijazne besede, ki je v sili znala biti tudi osorna. Odlikoval se je po načelni držji in je vedno znal utemeljiti svoje mnenje. Zdrav osebni duh ga je obvaroval pred servilnostjo in pretiranim sklepanjem prijateljstev. Imel je občutek za praktičnost ter smisel za lepoto, dobroto in plemenitost. Znal je biti razumevajoč, ustrežljiv, prijeten in pripravljen pomagati na vsakem koraku.³³

6. maja 1910 ga je premagala bolezen.³⁴ Pogreb je bil tri dni pozneje na pokopališču v Trnji vasi (Annabichl), in sicer v vlažnem, pustem vremenu ob prisotnosti številnih žalujočih iz vseh družbenih slojev.³⁵ Večina društev in zvez je ob Jaborneggovu smrti priredila spominsko slovesnost, turistično društvo denimo v gostišču v Špitalu ob Dravi.³⁶

Njegova smrt je odmevala v dunajskih³⁷ in številnih koroških³⁸ časopisih, kjer je bilo nekaj mese-

cev pozneje mogoče najti tudi zahvalo pokojnikovih otrok.³⁹

Javno delovanje in znanstveno raziskovanje

»Če se ozremo na rezultate botaničnega raziskovanja Koroške v drugi polovici iztekajočega se stoletja, vedno znova naletimo na tri osebe, ki so z njimi tesno povezane in so jih do določene mere zaznamovale: Zwanziger, Pacher, Jabornegg.«⁴⁰ Te vrstice razkrivajo, da je Hans Sabidussi svojega vzornika postavil ob bok pomembnih koroških botanikov. Gustav Adolf Zwanziger (1837–1893) je sijajno poznavanje rastlinskega sveta povezoval z urejanjem *Klagenfurter Zeitung*,⁴¹ odkritja in spoznanja Davida Pacherja (1816–1902) pa so v strokovnih krogih cenjena še danes.⁴² Da je bil Jabornegg odličen, predvsem pa »temeljito poznavalec Koroške in zaslužen turistični pisec«, je bilo znano tudi v osrednjem slovenskem prostoru.⁴³ Jaborneggu Ljubljana ni bila neznana. Tod mimo ga je pot vodila v sklopu vojaške službe v petdesetih letih 19. stoletja,⁴⁴ ponovno pa je mesto obiskal in v hotelu Slon prenočil leta 1877.⁴⁵

Preučevanje rastlinskega sveta se je pri Jaborneggu povezovalo z velikim zanimanjem za koroški planinski svet. Na njunem presečišču se je znašlo opazno družbeno angažiranje, saj je bil večkrat izžreban za porotnika.⁴⁶ To je le ena od številnih funkcij, ki jih je opravljal, potem ko se je odpovedal vojaškemu življenju in si je zdravstveno popolnoma opomogel. Med drugim je bil vodja urada deželne vlade (*Landes-Kanzleidirektor*), predsednik koroškega vrtnarskega društva (*Gartentebau-Verein*), častni predsednik deželnega muzeja Rudolfinuma, častni član koroške deželne turistične zveze (*Landesverband für Fremdenverkehr in Kärnten*), dopisni član c. k. Centralne komisije za raziskovanje in ohranjanje kulturne dediščine (*Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale*) in vitez Franc Jožefovega reda.⁴⁷

Vneto raziskovanje Koroške je povezoval z zbiranjem školjk, polžev, metuljev, hroščev, mineralov in podobnega, kar ga je povezovalo s celovškimi floristi, kot sta bila Friedrich Kokeil (1802–1865) in pater Rainer Graf. Leta 1863 je že postal član celovškega Prirodoslovnega deželnega muzeja (*Das naturhistori-*

³¹ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 108.

³² *Arbeiterwille*, 22. 9. 1907, str. 11, »Klagenfurt«.

³³ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 111.

³⁴ https://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/gurk/klagenfurt-st-egid/K15_078-1/?pg=119 (10. 11. 2020).

³⁵ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 109.

³⁶ *Kärntner Tagblatt*, 11. 5. 1910, str. 3; *Freie Stimmen*, 9. 5. 1910, naslovnica.

³⁷ *Wiener Salonblatt*, 14. 5. 1910, str. 17; *Wiener Landwirtschaftliche Zeitung*, 11. 5. 1910, str. 400; *Fremdenverkehr*, 15. 5. 1910, str. 11.

³⁸ *Freie Stimmen*, 9. 5. 1910, naslovnica; *Grazer Tagblatt*, 7. 5. 1910, str. 18; *Fremdenverkehr*, 5. 5. 1910, str. 11; *Kärntner Tagblatt*, 7. 5. 1910, str. 4; 8. 5. 1910, str. 5, 16; 11. 5. 1910, str. 3, 4.

³⁹ *Klagenfurter Zeitung*, 28. 10. 1870, str. 1618.

⁴⁰ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 97.

⁴¹ https://data.onb.ac.at/nlv_lex/perslex/XZ/Zwanziger_Gustav_Adolf.htm (8. 4. 2020).

⁴² https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_P/Pacher_David_1816_1902.xml (8. 4. 2020).

⁴³ *Laibacher Zeitung*, 7. 7. 1876, str. 3.

⁴⁴ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 102.

⁴⁵ *Laibacher Tagblatt*, 3. 9. 1877, str. 4.

⁴⁶ *Freie Stimmen*, 28. 7. 1886, str. 2; *Kärntner Zeitung*, 12. 12. 1895, str. 4.

⁴⁷ *Kärntner Tagblatt*, 7. 5. 1910, str. 4; *Fremdenverkehr*, 5. 5. 1910, str. 11.

Markus baron Jabornegg (Sabidussi, *Markus Freiherr von Jabornegg*, str. 98).

sche Landesmuseum), katerega finančna podpora mu je omogočila potovanje v Dalmacijo. Leta 1901 je postal predsednik omenjenega muzeja, funkcijo pa je zaradi bolezni opustil šele tik pred smrtjo.⁴⁸ Za publikacijo *Carinthia 2* je napisal kar nekaj prispevkov in bil tudi njen urednik.⁴⁹ Leta 1870 je v omenjenem celovškem muzeju začel z javnimi predavanji s področja botanike, ki so vzbudila odmev v tamkajšnjih časopisih.⁵⁰

Dediščina njegove ljubezni do rastlinskega sveta, predvsem do novoodkritih rastlin, se je ohranila v njihovih imenih – tako na primer v *Achillei Jaborneggii Halacsy*, vrsti pelina, ki jo je odkril leta 1873 v bližini Heiligenbluta, in v *Violi Jaborneggii Kliek*, vijolici, ki jo je odkril na južnem bregu Vrbskega jezera.⁵¹

Z rastlinskim svetom sta bila povezana njegovo članstvo v Kmetijski družbi za celovško okrožje (*Landwirtschaftlicher Gauverein Klagenfurt*)⁵² ter že omenjena vloga predsednika Koroškega vrtnarskega društva, v okviru katerega je med drugim podeljeval spričevala najzaslužnejšim dijakom na botaničnem

področju.⁵³ Julija 1872 je prevzel vodenje botaničnega vrta v Celovcu, oktobra 1875 pa mesto učitelja na zimski šoli vrtnarskega društva, ki ga je obdržal do leta 1909. Njegova predavanja na kmetijski šoli (*Ackerbauschule der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft*) so bila »jasna in vselej precej nazorna«.⁵⁴

Omenjenim položajem je treba dodati funkcijo predsednika in pozneje častnega člana Deželne turistične zveze (*Landesverband Fremdenverkehr*),⁵⁵ ki jo je vodil do leta 1905,⁵⁶ torej do leta, ko je bila v Ljubljani ustanovljena predhodnica današnje Turistične zveze Slovenije – Deželna zveza za pospeševanje prometa tujcev na Kranjskem. Vanjo so se vključila vsa društva, zavodi in posamezniki, povezani s turizmom,⁵⁷ tudi Slovensko planinsko društvo.⁵⁸

Jabornegg je bil v turistični zvezi, tako kot v drugih društvih, izredno aktiven, a v svojih prizadevanjih pogosto osamljen. Prebivalci takratne Koroške se namreč še niso zavedali pomena turizma in mu zato pri delu niso pomagali.⁵⁹ V okviru delovanja ome-

⁴⁸ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 97–110; *Freie Stimmen*, 18. 4. 1910, str. 4.

⁴⁹ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 97–110.

⁵⁰ Prav tam, str. 103; *Klagenfurter Zeitung*, 3. 3. 1870, str. 311.

⁵¹ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 110–111.

⁵² *Süddeutsche Post*, 27. 3. 1873, str. 2.

⁵³ *Kärntner Zeitung*, 13. 9. 1903, str. 2; Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 97–110.

⁵⁴ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 104–105.

⁵⁵ *Illustrierte Zeitung*, 5. 5. 1901, str. 4.

⁵⁶ *Kärntner Zeitung*, 13. 1. 1905, str. 5.

⁵⁷ Bogataj in Janša Zorn, *Turizem smo ljudje*, str. 37.

⁵⁸ Stroj, *Gornštvo*, str. 189.

⁵⁹ *Fremdenverkehr*, 5. 5. 1910, str. 11.

njenega društva so znana njegova prizadevanja za krepitev turizma na Koroškem in trud za izboljšanje železniške proge.⁶⁰ Sadovi teh številnih prizadevanj in konkretnih akcij so se pokazali in bili cenjeni šele pozneje.⁶¹

Med funkcijami gre izpostaviti še Jaborneggovo predsedovanje Celovski podružnici Nemskega alpinističnega društva (*Der deutsche und österreichische Alpenverein – DuÖAV*).⁶² Njegovo zadnje odmevnejše dejanje na tem področju je bil slovesni nagovor ob odprtju kočice Franz-Josef Höhe na območju Velikega Kleka (Großglockner), v bližini ledenika Pastirica (Pasterze). Celovška podružnica DuÖAV je organizirala dvodnevni izlet v to kočico v spomin na njen obisk s strani cesarja Franca Jožefa in njegove soproge ter odprtje kočice 17. avgusta 1876. Ob tej priložnosti je imel Jabornegg svečan govor. Slovesnosti, ki je trajala dva dni, so se udeležile tudi sekcije drugih planinskih društev.⁶³

Jabornegg kot pisec

Botanično področje

Sledi Jaborneggove raziskovalne in znanstvene dejavnosti je mogoče najti v številnih pisnih prispevkih, bodisi avtorskih ali soavtorskih. Botanična odkritja in raziskave je objavljaval v številnih časopisih⁶⁴ ter v prispevkih v *Carinthia* 2.⁶⁵ Oglejmo si prispevek, ki ga je *Klagenfurter Zeitung* objavil poleti 1907 in pod katerega se je avtor podpisal samo z začetnico J. Na poljuden način je opisal izlet v Karavanke južno od Podrožca, v bližino karavanškega predora. Po kratkem geografskem orisu območja je osrednji del prispevka namenil tamkajšnjemu rastju, ni pa pozabil pohvaliti prijaznega gostišča ob železniški postaji v Podrožci, kjer lahko turisti počakajo na vlak, ki jih bo odpeljal v Celovec.⁶⁶

Jabornegg se pojavlja tudi kot soavtor samostojnih publikacij, predvsem v delu o koroški flori *Flora von Kärnten*, katerega prvi avtor je sicer Pacher ter je

med letoma 1881 in 1887 izhajalo v več delih. Delo je v strokovnih krogih še danes cenjeno.⁶⁷ Samo v načrtu pa je ostal drugi del, ki naj bi celostno prikazoval botanično geografijo Koroške, v celoti pa naj bi ga napisal Jabornegg.⁶⁸ Znan je tudi Jaborneggov herbarij, ki ga je zapustil deželnemu muzeju. Po obsegu sicer ne presega Pacherjevega, je pa zaradi novoodkritih rastlin pomembnejši.⁶⁹ Pacherju je Jabornegg posvetil obsežen članek, ki ga je prav tako objavila *Carinthia*.⁷⁰

In končno je z deželnim muzejem v Celovcu povezano tudi Jaborneggovo zadnje večje delo, urejanje slavnostnega zbornika o deželnem naravoslovnem in zgodovinskem muzeju v Celovcu, ki je izšel leta 1898 ob 50. letnici njegovega obstoja.⁷¹

Planinsko področje

Predvsem takratnim planincem (in sodobnim gornikom) je (bil) Jabornegg poznan kot avtor planinskih vodnikov. Ti so vzbudili odmev po vsej monarhiji,⁷² kar dokazuje, da je bil znan tudi zunaj deželnih meja.

V planinskih vodnikih se je pojavljal kot soavtor, predvsem kot pisec poglavij z botanično vsebino. Tak primer je poglavje o flori v Ziljski dolini, ki je izšlo v vodniku po tem območju.⁷³ Znan pa je tudi kot samostojni avtor vodnikov, v katerih se je posvečal predvsem Koroški. Njej in njenemu glavnemu mestu Celovcu je v celoti namenil poseben vodnik *Kärnten und Klagenfurt*. V vodnikih je opise koroške narave in kraje pogosto povezoval z izleti v tamkajšnji planinski svet.⁷⁴

Skupaj z založnikom, knjigararjem in ravnateljem Eduardom Gottliebom Amthorjem (1820–1884) je leta 1873 napisal obsežen vodnik po Koroškem s posebnim poudarkom na mejnih območjih.⁷⁵ Njegova izdaja je odzvanjala v številnih časopisih po monarhiji.⁷⁶ V novici osrednjega ljubljanskega časopisa je bilo denimo izpostavljeno, da je Koroška s tem

⁶⁰ *Innsbrucker Nachrichten*, 23. 4. 1884, str. 6, »Der Grätzer Delegiertentag«. O delovanju društva gl. tudi *Grazer Tagblatt*, 20. 2. 1907, str. 7.

⁶¹ *Fremdenverkehr*, 5. 5. 1910, str. 11.

⁶² *Süddeutsche Post*, 24. 12. 1871, str. 602; *Zeitschrift des deutschen und österreichischen Alpenvereins*, 1880, str. 35 in 1881, str. 51, »Verzeichnis der Mitglieder«.

⁶³ *Kärntner Tagblatt*, 8. 9. 1906, str. 5.

⁶⁴ Naj navedemo le nekaj Jaborneggovih objav v celovškem časopisu: kot feljton v dveh nadaljevanjih *Die Hederiche und Alpenrosen in unseren Alpen*, *Klagenfurter Zeitung*, 22. 6. 1865, str. 561–562 in 23. 6. 1865, št. 142, naslovnica; *Ein neuer Pflanzenbürger Kärntens* (Epimedium alpinum), *Klagenfurter Zeitung*, 18. 6. 1886, str. 565.

⁶⁵ Na primer *Die Knautilien der heimatlichen Flora*, *Carinthia*, 1905, str. 101–106; *Die Standorte der Wulfenia*, *Carinthia*, 1884, str. 69–76; *Interessante Pflanzenfunde in Kärnten*, *Carinthia*, 1878, str. 176 in 1879, str. 207–208.

⁶⁶ [Jabornegg]: *Die Ardeschitzenklamm bei Rosenbach*, *Klagenfurter Zeitung*, 4. 6. 1907, št. 127, str. 1268–1269.

⁶⁷ *Österreichische Buchhändler-Correspondenz*, 22. 4. 1882, str. 7; Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 105.

⁶⁸ https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_J/Jabornegg-Gamsenegg-Moderndorf_Markus_1837_1910.xml (9. 4. 2020).

⁶⁹ Sabidussi, Markus Freiherr von Jabornegg, str. 110.

⁷⁰ Jabornegg, Monsignore, str. 93–98.

⁷¹ Jabornegg, *Das naturhistorische Landesmuseum*.

⁷² Naj izmed mnogih navedemo le nekaj časopisov, ki so objavljali novice o izdanih Jaborneggovih vodnikih: *Oesterreichische Touristenzeitung*, 15. 10. 1881, str. 84, *Österreichische Buchhändler-Correspondenz*, 24. 5. 1884, str. 6; *Wiener Abendpost*, *Beilage zur Wiener Zeitung*, 31. 7. 1874, str. 1381; *Klagenfurter Zeitung*, 6. 8. 1874, str. 1213; *Prager Zeitung*, 17. 2. 1890, str. 4.

⁷³ Moro, *Führer*, str. 24–32.

⁷⁴ Jabornegg, *Führer für Klagenfurt*; Jabornegg, *Das Loibl*.

⁷⁵ Amthor in Jabornegg, *Kärntnerführer*. V nadaljevanju bo zaradi skoraj identičnega naslova njunega vodnika iz leta 1887 pri sklicevanju navedena tudi letnica izdaje 1873.

⁷⁶ *Tagespost*, 4. 8. 1874, str. 4.

končno dobila celovit vodnik.⁷⁷ Pisca sta 14 let pozneje, leta 1887, prvo izdajo posodobila, ta, druga izdaja pa je izšla skoraj pod enakim naslovom kot prva.⁷⁸

Spoznanja o gospodarstvu alpskega sveta na Koroškem in Alp južno od Drave je Jabornegg skupaj s politikom Augustom von Scheidlinom (1821–1900) zapisal v vodniku, ki je izšel leta 1881.⁷⁹

Planinski vodniki so bili v svojih prvih izdajah precej opisni in morda nekoliko manj funkcionalni kot danes. Bili so precej bogatejši z geografskimi, etnološkimi in zgodovinskimi opisi, ki so prepričljivi, saj so jih pisci besedil pisali iz lastnih izkušenj, zato so lahko še danes odličen vir za raziskovanje razmer na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Med vrsticami lahko začutimo tudi avtorjev odnos do takratnih družbenih pojavov, ki so bili v času življenja našega protagonista še posebno pestri. Nacionalni odnosi med Slovenci in Nemci na prelomu stoletja so postajali vse izrazitejši ne le v dolinah, ampak so se zaostrovali tudi v planinskem svetu.⁸⁰ Takratni gorniki tovrstnih skrbi niso mogli kar pustiti v dolini. Vsebina Jaborneggovih planinskih vodnikov je daleč od nacionalne problematike, čeprav jo je zagotovo poznal in se z njo dnevno srečeval. V opisih je bil nevtralen, kar se pokaže zlasti pri opisovanju prebivalcev karavanškega sveta. Molk o nacionalnem vprašanju, ne pa vključevanje vanj, je mogoče razložiti tako, da se nacionalnopolitično ni hotel opredeliti. Zdi se, da je bil Korošec starega kova.

Pri pisanju se je zavedal, da slovenska izgovorjava zemljepisnih imen za nemško govoreče gorohodce ni bila enostavna, zato je v svoje vodnike prilagal sezname uporabnih jezikovnih primerov, osnovnih sporazumevalnih fraz, števil itd.⁸¹ Na izletih je opazil, da v južnem delu Koroške večinoma govorijo slovensko, vendar so ljudje v dolinah razumeli tudi nemško. Težje se je bilo v nemščini sporazumeti visoko v hribi, kjer so bile le posamezne kmetije. Slovenščina koroških kmetov je bila večinoma tako slaba, da je sploh ni bilo mogoče razumeti.⁸²

Kot vsi izkušeni gorniki se je zavedal pomembnosti planinske opreme. Čeprav je to čas, ko je bilo gorništvu povečini moška domena, v njegovem vodniku iz leta 1873 že najdemo nasvet, namenjen damam. V poglavju »Obleka in potovalni pripomočki« je damam svetoval, naj ob obisku gora ne pozabijo na zaščitno kremo.⁸³ Nasvet je zanimiv iz vsaj dveh razlogov. Na eni strani vidimo, da so ženske v tem času že začele obiskovati hribe, na drugi pa opazimo zgodnje zavedanje o škodljivosti višinskega sonca, kar je dandanes samoumevno.

Sklep

Baron Markus Jabornegg je bil izrazito dejaven član tedanje koroške družbe na različnih področjih. Na botaničnem področju so znani predvsem njegov herbarij in odkritja novih rastlin. Družbeno se je uveljavljal kot predsednik številnih društev, povezanih z botaniko, naravo in turizmom. V njih je bil ne le s svojo pojavo, ampak predvsem s svojim delom in nenehno angažiranostjo zagotovo vzor drugim članom. V družbenem življenju se je pojavljal kot javni predavatelj v celovškem prirodoslovnem muzeju, učitelj in porotnik. Znan je kot avtor številnih prispevkov z botaničnega področja v takratnih koroških časopisih ter vodnikov po Koroški in tamkajšnjem vzpetem svetu. Prav območje Karavank in njegov izvor ga povezuje z današnjim slovenskim prostorom.

VIRI IN LITERATURA

ČASOPISI

Arbeiterwille, 1907.
Freie Stimmen, 1910.
Fremdenverkehr, 1910.
Grazer Tagblatt, 1907, 1910.
Grazer Zeitung, 1859, 1863.
Illustrierte Zeitung, 1901.
Innsbrucker Nachrichten, 1884.
Kärntner Tagblatt, 1906, 1910.
Kärntner Zeitung, 1895, 1903, 1905.
Klagenfurter Zeitung, 1870, 1874.
Laibacher Tagblatt, 1877.
Laibacher Zeitung, 1825, 1876.
Oesterreichische Touristenzeitung, 1881.
Österreichische Buchhändler-Correspondenz, 1882, 1884.
Prager Zeitung, 1890.
Süddeutsche Post, 1871, 1873.
Südsteirische Post, 1894.
Tagespost, 1874.
Wiener Abendpost, Beilage zur Wiener Zeitung, 1874.
Wiener Landwirtschaftliche Zeitung, 1910.
Wiener Salonblatt, 1910.
Zeitschrift des deutschen und österreichischen Alpenvereins, 1880, 1881.

LITERATURA

Amthor, Eduard in Jabornegg, Markus: *Kärntnerführer: Reisehandbuch für Kärnten unter Berücksichtigung der angrenzenden Gebietsteile von Steyermark, Krain, Görz. Augsburg: Amthor's Verlagsbuchhandlung*, 1887.
 Amthor, Eduard in Jabornegg, Markus: *Kärntnerführer: Reisehandbuch für Kärnten unter Berücksichtigung der angrenzenden Gebietsteile von*

⁷⁷ *Laibacher Zeitung*, 7. 7. 1876, str. 2.

⁷⁸ Amthor in Jabornegg, *Kärntnerführer*.

⁷⁹ Scheidlin in Jabornegg, *Die Alpenwirtschaft in Kärnten*.

⁸⁰ Več o tem gl. tudi Mikša, *Narodnostni boji*, str. 62–63.

⁸¹ Amthor in Jabornegg, *Kärntnerführer*, 1873, str. 18–19.

⁸² Prav tam, str. 9.

⁸³ Prav tam, str. 10.

- Steiermark, Krain, Görz, Tirol, Salzburg. Gera: E. Amthor, 1873.
- Bezljaj, France (ur.): *Začasni slovar slovenskih priimkov*. Ljubljana: SAZU, 1974.
- Bogataj, Janez in Janša Zorn, Olga: *Turizem smo ljudje: zbornik ob 100-letnici ustanovitve Deželne zveze za pospeševanje prometa tujcev na Kranjskem, Turistične zveze Slovenije in organiziranega turizma v Sloveniji: 1905–2005*. Ljubljana: Turistična zveza Slovenije, 2006.
- Drescher, Anton: Splitter aus 150 Jahren Geschichte des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark. *Mitteilungen des Naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark* 143, 2014, str. 49–88.
- Frank, Karl Friedrich: *Standeserhebungen und Gnadendakte für das deutsche Reich und die österreichischen Erblande bis 1806*, 2. Schloss Senftenegg, Niederösterreich: Selbstverlag, 1970.
- Ginhart, Karl in Bacher, Ernst: *Kärnten: die Kunstdenkmäler Österreichs*. Wien: Schroll, 1976.
- Goričar, Maks: Doneski k postanku in pisavi rodbinskih priimkov in krajevnih imen med Slovenci. *Etnolog* 12, 1939, str. 83–122.
- Guglia, Eugen: *Das Theresianum in Wien. Vergangenheit und Gegenwart*. Wien: Schroll, 1912.
- Hildebrandt, Adolf Matthias: *Der Kärntner Adel*. Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe (Emil Küster), 1879.
- Jabornegg, Markus (ur.): *Das naturhistorische Landesmuseum in Klagenfurt, 1848–1898, seine Gründung und Entwicklung. Festschrift zum 50jährigen Bestehen des kärntnerischen naturhistorischen Landesmuseums in Klagenfurt*. Klagenfurt: Kleinmayr, 1898.
- Jabornegg, Markus: *Das Loibl-, Boden-, Bären- und Zellthal in den Karawanken: (ein Wink für heimische und fremde Touristen zum Besuche derselben)*. Klagenfurt: F. Kleinmayr, 1879.
- J[abornegg, Markus]: Die Ardeschitzenklamm bei Rosenbach. *Klagenfurter Zeitung*, 4. 6. 1907, št. 127, str. 1268–1269.
- Jabornegg, Markus: Die Hederiche und Alpenrosen in unseren Alpen. *Klagenfurter Zeitung*, 22. 6. 1865, št. 141, str. 561–562; 23. 6. 1865, št. 142, naslovna.
- Jabornegg, Markus: Die Knautien der heimatlichen Flora. *Carinthia* 2, 1905, str. 101–106.
- Jabornegg, Markus: Die Standorte der Wulfenia. *Carinthia* 2, 1884, str. 69–76.
- Jabornegg, Markus: Ein neuer Pflanzenbürger Kärntens (*Epimedium alpinum*). *Klagenfurter Zeitung*, 18. 6. 1886, št. 137, str. 565.
- Jabornegg, Markus: *Führer für Klagenfurt und Umgebung und Aufzählung der vorzüglichsten Reise-Routen im Lande*. Klagenfurt: s. n., 1886.
- Jabornegg, Markus: Interessante Pflanzenfunde in Kärnten. *Carinthia* 2, 1878, str. 176; 1879, str. 207–208.
- Jabornegg, Markus: *Kärntnerführer: Reisehandbuch für Kärnten unter Berücksichtigung der angrenzenden Gebietstheile von Steiermark, Krain, Görz, Tirol, Salzburg*. Gera: E. Amthor, 1873 in z istim naslovom izpopolnjena izdaja leta 1876.
- Jabornegg, Markus: Monsignore Dechant David Pacher. *Carinthia* 2, 1902, str. 93–98.
- Jakič, Ivan: *Gradovi, graščine in dvorci na Slovenskem*. Radovljica: Didakta, 1995.
- Kärntens gewerbliche Wirtschaft von der Vorzeit bis zur Gegenwart: herausgegeben von der Kammer der gewerblichen Wirtschaft für Kärnten*. Klagenfurt: J. Leon, 1953.
- Katalog der allgemeinen deutschen Industrie-Ausstellung zu München im Jahre 1854*. München: G. Franz, 1854.
- Mikša, Peter: Narodnostni boji v planinstvu na Slovenskem do 1. svetovne vojne. *Zgodovina za vse* 18, 2011, št. 2, str. 59–69.
- Moro, Hugo: *Führer durch das Gailthal mit dem Gitsch- und Lesachtale in Kärnten: anlässlich der Bahn-Eröffnung Arnoldstein-Hermagor*. Selbstverlag des Comites der Gailtalbahn; München: A. Bruckmann, 1894.
- Ottensfels, Hans Sigmund: Land Carnerische Huldigung Act. Leopoldi römischer Kaiser 1660. *Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain*, 1849, str. 1–14.
- Pacher, David in Jabornegg, Markus: *Flora von Kärnten: Systematische Aufzählung der in Kärnten wildwachsenden Gefäßpflanzen*. Klagenfurt: Naturhistorisches Landes-Museum von Kärnten, 1881–1887.
- Peternel, M. Mojca: Planinski vodniki po slovenskem gorskem svetu od druge polovice 19. stoletja do prve svetovne vojne. *Kronika* 68, 2020, št. 2, str. 227–240.
- Pohl, Heinz Dieter: Slowenische Namen und Wörter aus Kals in Osttirol. *Merkurjev zbornik* (ur. Silvo Torkar et al.). Ljubljana: Založba ZRC, 2007, str. 300–321.
- Provinzial-Handbuch des Laibacher Gouvernement-Gebietes im Königreiche Illyrien für das Jahr 1846*. Laibach: Aus dem Eger'schen Buchdruckerei, 1846.
- Sabidussi, Hans: Markus Freiherr von Jabornegg. *Carinthia* 2, 1910, št. 3/4, str. 97–114.
- Scheidlin, August in Jabornegg, Markus: *Die Alpenwirtschaft in Kärnten. T. 2, H. 3. 2, Alpen am südlichen Ufer der Drau*. Klagenfurt: Kärntner Landwirtschafts-Gesellschaft, 1881.
- Special Orts-Repertorium von Kärnten von k. k. statistischen Zentralkommission*. Wien: Alfred Hölder, 1894.
- Strojin, Tone: *Gornišтво*. Ljubljana: Tuma, 1999.
- Valvasor, Janez Vajkard: *Topographia Archiducatus Carinthiae modernae [slikovno gradivo]*. Gedruckt zu Laybach: bey Johann Baptista Mayr, 1681.

ELEKTRONSKI VIRI

Kollaborativen Archiv von Monasterium:
<https://www.monasterium.net/mom>

Matricula:
<https://data.matricula-online.eu/de/>

Österreichische Nationalbibliothek:
<https://data.onb.ac.at>

Österreichisches biographisches Leksikon:
<https://www.biographien.ac.at>

Pohl, Heinz Dieter: Slawische und slowenische (alpen-slawische) Ortsnamen in Österreich:
<http://www.wg.uni-klu.ac.at/spw/oenf/name1.htm>

SURS:
<https://www.stat.si/>

S U M M A R Y

Baron Markus Jabornegg: An (un)known Carinthian face

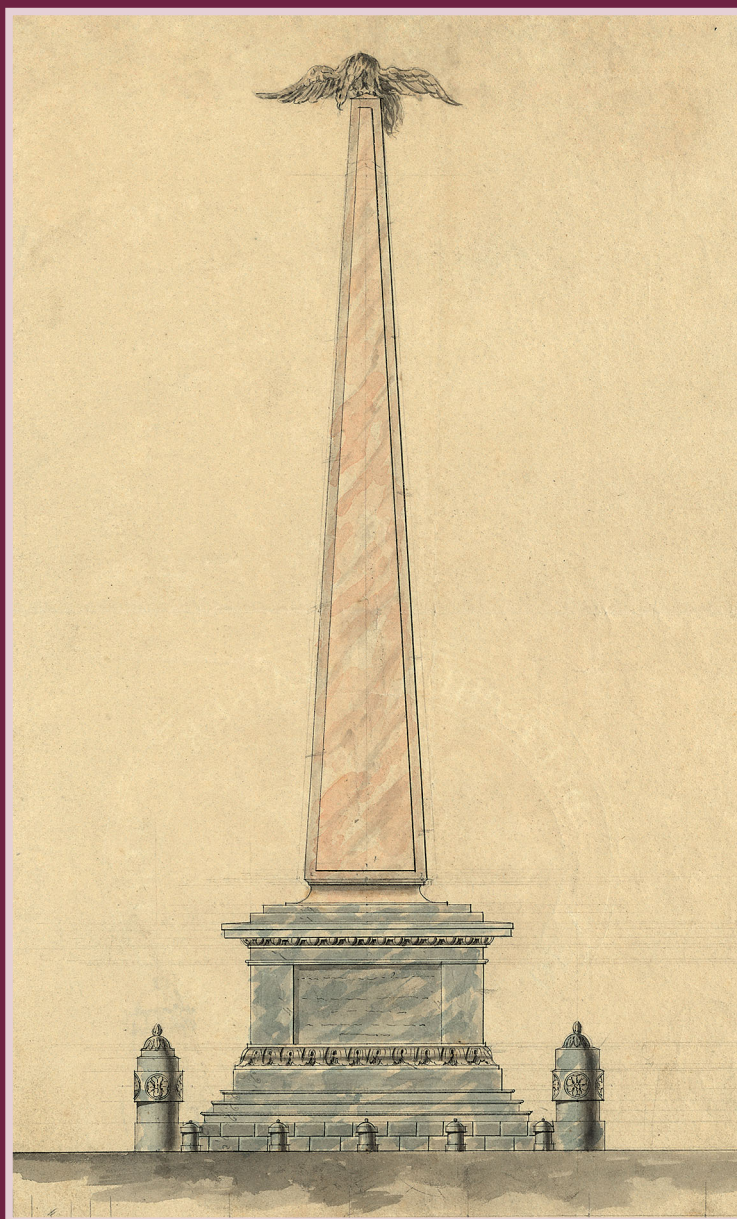
The article describes the life and work of Baron Markus Jabornegg, whose official name also contained the names of two minor Carinthian places or, rather, castles – Javornik (Gamsenegg) and Modrinj vas (Möderndorf). A wide array of sources featuring different variants of the family name Javornik leads to the conclusion that «our» main protagonist was of Slovenian descent.

The round anniversary of his death was not the only reason to write an article about him. The primary focus is on his achievements in science and research, and his ample social engagement in the Carinthian society of his time. Although he held the office of a government official, Jabornegg was much more than that. The study of sources and literature about him creates an impression that he completely dedicated himself to public service, so that very little is known about his personal life.

Jabornegg was active in various areas, all related to nature, to which he devoted his scientific and research work, most notably the famous herbarium and the discoveries of entirely new plants, the names of which still maintain the memory of him. He admired and appreciated nature, especially the hilly and mountainous areas of Carinthia, and described his observations, either on his own or in collaboration with others, in numerous guidebooks. These guidebooks took his name beyond the provincial borders into what was then the central Slovenian territory. Jabornegg disseminated his findings and new knowledge by publishing in Carinthian newspapers and taught them to the local population with public lectures in Klagenfurt (Slo.: Celovec).

Apart from being a prolific author, Jabornegg was, not only formally, also the president or a member of many (provincial) clubs and commissions. He energetically endeavoured for their successful performance and worked tirelessly towards achieving improvements especially in Carinthian tourism. Although he was often alone in his efforts, his enthusiasm nevertheless set an example to his peers as well as the local society as a whole.

Jabornegg's active and committed engagement in clubs, public lectures, abundant written legacy, and the names of several plants testify to the exceptional and broad-reaching nature of his productivity. This is also why it feels appropriate to celebrate the round anniversary of his death by writing a few lines to his memory.

ISSN 0023-4923 (tiskana izdaja)
ISSN 2670-6865 (spletna izdaja)